

IWONA MARIA MALEC

(UNIwersYTET JagIELLOŃSKI)

Rozumienie wartości w kulturach Wschodu,
„Estetyka i Krytyka”, nr 22 (3/2011), red. Małgorzata Ruchel, Ada Augustyniak,
Barbara Cichy, Kinga Kłeczek-Semerjak, Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego, Kraków 2011, s. 340.

Rozumienie wartości w kulturach Wschodu jest rezultatem zorganizowanej we wrześniu 2009 roku konferencji naukowej. W wydanym przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego zbiorze tekstów, który wpisuje się w tradycję kontaktów kultury wschodniej z zachodnią, czytelnik odnajdzie teksty autorstwa uznanych specjalistów, a także doktorów i doktorantów. Rozważania dotyczące świata wartości kultury Wschodu rozpoczyna artykuł Łukasza Trzciańskiego, który rozpatruje możliwość efektywnego dialogu międzykulturowego. Przybliżając czytelnikowi pewne teorie kultury, autor analizuje „odpowiednie warunki konieczne i wystarczające do procedowania wartości” (s. 13), co umożliwi nawiązanie międzykulturowego porozumienia. Pozostałe artykuły zbioru zostały podzielone na sześć grup tematycznych, należących do obszaru zagadnień z filozofii, estetyki, etyki i religii Wschodu.

Pierwszą grupę, zatytułowaną *Wokół sztuki i piękna*, otwiera tekst Rafała Banki pt. *Sztuka współczesna jako próba oceny przemian w społeczeństwie chińskim*, który przedstawia zmiany, jakie zachodzą w świadomości kulturowej Chińczyków, na podstawie wybranych dzieł sztuki współczesnej. Jakub Petri z kolei w artykule *Dom jako tymczasowe schronienie – efemeryczność w architekturze japońskiej* zastanawia się nad rozumieniem piękna w architekturze japońskiej, zderzając ją z zachodnim sposobem wartościowania. Analiza wartości piękna w pozostałych dziedzinach sztuki japońskiej jest przedmiotem artykułu Barbary Cichy *Wabi sabi. Estetyczny ascetyzm w sztuce zen*. Autorka stara się przedstawić zen i jego stosunek do świata. Analiza, którą prowadzi B. Cichy, pozwoli człowiekowi Zachodu lepiej rozumieć estetyczne upodobanie Japończyków

do przedmiotów niedoskonałych. Ostatni artykuł tej części, autorstwa Vlatislava Matouška, dotyczy muzyki i jej roli na drodze do wyzwolenia w tradycji zen. Artykuł ten z punktu widzenia muzykologii tłumaczy współczesne trendy muzyczne w religii japońskiej i praktyce medytacji.

Teksty zamieszczone w drugiej grupie łączy zagadnienie etyki. Pierwszy w kręgu rozważań etycznych jest tekst Beaty Szymańskiej *O bezwartościowych wartościach*, w którym autorka omawia postulat nieoceniania – charakterystyczną postawę rozumienia świata wartości przez buddyzmu chan i zen. *Źródła tybetańskiej etyki* Joanny Greli to artykuł, który pozwoli poznać poglądy społeczności tybetańskiej na naturę świata, jej podejście do kwestii dobra i zła, a także pozwoli lepiej zrozumieć jej niejednorodny system wartościowania. Szczegółowiej temat etyki wschodniej podejmuje w swoim artykule *Prawda metafizyki – prawda etyki. Problem etycznego statusu człowieka na gruncie filozofii Śankary* Kinga Kłeczek-Semerjak. Prowadzi w nim rozważania nad problemami etycznymi, nad sensem ludzkiej egzystencji w filozofii indyjskiej. Ostatnim artykułem z kręgu rozważań etycznych jest tekst Marty Kudelskiej *Determinizm – wolność – konieczność w ortodoksyjnej myśli indyjskiej*, w którym autorka analizuje tytułowe pojęcia na gruncie metafizyki filozofii indyjskiej.

Kolejna grupa tekstów dotyczy społecznego wymiaru jednostki. Czytelnik odnajdzie tu trzy artykuły: Pawła Sajdka *Rytuał u Xunzi*, Svena Sellmera *Indyjski schemat „celów człowieka”* oraz Leszka Sosnowskiego *Natura – ciało – kultura. Uwagi na temat Japonii*. Pierwszy analizuje zagadnienia rytuału, obrzędowości z punktu widzenia filozofii konfucjańskiej. W drugim autor rozpatruje dogłębnie cele życia ludzkiego z punktu widzenia kultury indyjskiej. Trzeci, natomiast przenosi nas do Japonii. Autor ukazuje w nim odmienną od zachodniej relację Japończyków do natury, do cielesności własnej i innego, co stanowi ważną część japońskiej tożsamości kulturowej.

Artykuły zamieszczone w grupie zatytułowanej *Człowiek w perspektywie religijnej* dotyczą w dużej mierze relacji człowieka do bóstw, sposobu percepcji bóstwa w odniesieniu do tradycji islamu, hinduizmu i buddyzmu. Tę część otwiera artykuł Przemysława Piekarskiego *Po to bóg przestał być człowiekiem, żeby człowiek stał się bogiem. Horyzontalny wymiar nirgunicznego bhakti*, pokazujący przeobrażenie postawy religijnej w indyjskim średniowieczu i rozumienie Boga i człowieka na podstawie poezji *bhakti*. Rozumienie natury ludzkiej i analizę żeńskiego pierwiastka każdej istoty ludzkiej na płaszczyźnie tybetańskiego buddyzmu odnajdziemy w artykule Karoliny Pospisilovej *The Female Wisdom. The Female Aspect in Buddhism*. Dwa kolejne artykuły, a zarazem ostatecznie w tym zestawieniu, to różne ujęcia interpretacji myśli Shinrana. Maciej Kanert w artykule *Pojęcie „wiary” u Shinrana* pyta o związek wiary jako daru Amidy z wolnością człowieka w kontekście koncepcji religijnej japońskiego filozofa. Robert Szuksztul z kolei w artykule *O darze i obdarowanym, czyli problem z soteriologią Shinrana* zastanawia się, dlaczego tak niewielu osiąga wyzwolenie, skoro jest ono „uzależnione od mocy Amidy, w której mogą partycypować wszystkie istoty” (s. 205).

Przedostatnia część tomu traktuje o wartości poznania i wiedzy. Rozpoczyna się artykułem Stanisława Tokarskiego pt. *Māyā, doxa i rytm*, który porównuje dwa pojęcia z dziedziny poznania, wywodzące z się z różnych kręgów kulturowych, oraz przedstawia wypływające z tej analizy różnice. Artykuł Ady Augustyniak *Kontrowersje wokół rozumienia zagadnień logicznych* przedstawia analizę zachodniego rozumienia dawnej filozofii chińskiej oraz wymagania, jakie sobie stawiają zachodni interpretatorzy starochińskich pism filozoficznych. Dwa kolejne artykuły dotyczą filozofii indyjskiej. Olena Łucyszyna analizuje rozumienie prawdziwego poznania, zagłębiając się w teksty klasycznej i poklasyycznej *sāmkhyi*. Marta Dmuchowska natomiast rozpatruje relację wiedzy i niewiedzy, a także przedstawia drogę uzyskania poznania w świetle filozofii Shinrana.

Ostatnia grupa tekstów zatytułowana jest *W zetknięciu z tym, co najwyższe* i traktuje o sprawach ostatecznych. Otwiera ją artykuł Wiesława Kurpiewskiego *Wachlarz wartości w tekście Trzeciego Karmapy Rangdziung Dordże*, który porusza i omawia poglądy zawarte w tytułowym tekście z perspektywy aksjologicznej, odsłaniając cały wachlarz wartości, jakie ten tekst zawiera. Artur Przybysławski w swoim artykule *Kilka uwag o poglądzie gzhan strong w filozofii tybetańskiej* opisuje rozumienie pustki według tybetańskiego *gzhan strong*. W kręgu rzeczy ostatecznych mieści się również artykuł Marka Szymańskiego *Nirwana jako summum bonum we wczesnym buddyźmie*, w którym autor ukazuje buddyjski sposób rozumienia nirwany. Ostatnim artykułem tej części, jak również całego tomu, jest tekst Krzysztofa Kosiora *Summum bonum religii chińskiej*. Autor za pomocą metafory obrazu *Huxi saxiaotu (Trzech śmiejących się mężczyzn nad strumieniem Tygrysa)* ukazuje jedność religii chińskiej w myśl przysłowia „trzy nauki stanowią jedno” (s. 323).

Rozumienie wartości w kulturach Wschodu to książka gruntownie przygotowana od strony redakcyjnej. Zaletą tekstów zamieszczonych w tej wyjątkowej kolekcji jest różnorodność tematyczna oraz szeroki krąg kulturowy, w który się wpisują. Zgrupowanie artykułów ułatwi czytelnikowi odnalezienie się w obszarze przedstawianych treści. Podział ten stanowi jednocześnie logiczny związek z tytułem pracy i od strony redakcyjnej przypomina podręcznik porządkujący poruszaną problematykę. Kompozycja tomu stopniowo rozbudza zainteresowanie omawianymi kwestiami, umożliwiając odbiorcy z kręgu kultury Zachodu kontakt z najistotniejszymi zagadnieniami zawartymi w bogatej propozycji tekstów z zakresu filozofii i religii Indii, Chin, Japonii i Tybetu. Nowy numer „Estetyki i Krytyki” popularyzuje wschodnią myśl filozoficzną, a drzwi znajdujące się na okładce zachęcają do głębszych poszukiwań i refleksji nad bogactwem myślowym kultury Wschodu. Czytelnik znajdzie w tomie szereg pozycji bibliograficznych, które zainteresowanym ułatwią prowadzenie samodzielnych poszukiwań.